

2011-06-28

UL-ANA Enheten för strategisk analys
Bozena Werbart
010-2404147
bozena.werbart@msb.se
Ing-Marie Persson
0730-26 13 30
ing-marie.perssoon@msb.se

Rapport från 19:e NoFS konferensen ”Säkerhet på tvärs”, 20-22 juni 2011, MSB Revinge

Inledning och sammanfattning

Nittonde konferensen inom det Nordiska Forskningsnätverket för Säkerhet (NoFS) ”Säkerhet på tvärs” ägde rum 20-22 juni på MSB College Revinge.

Nordiska Forskningsnätverket för Säkerhet är ett forum för olycks- och skadeforskare och personer som arbetar med olika former av säkerhetsfrågor. Inom NoFS delar man erfarenheter och forskningsresultat samt knyter kontakter inom ett nordiskt nätverk. Vid 2009 års konferens firade NoFS 30 år av nordiskt forskningssamarbete. Genom sin mångåriga verksamhet har NoFS etablerat sig som ett värdefullt nätverk för utvecklings av olycks- och säkerhetsforskning inom områdena transport och arbetsliv samt inom hem- och fritidssektorn.

Konferensen belyste tvärssektoriell samverkan i säkerhetsarbetet och mångvetenskaplighet i forskningen i Norden och tog upp förutsättningarna för att överbrygga sektorsgränserna i säkerhetsarbetet. MSB stod som huvudarrangör för konferensen.

Totalt deltog 84 personer från Sverige, Norge, Danmark, Finland och Island, därav 11 från MSB, resten från olika universitet, myndigheter, räddningstjänster, kommuner m.m. Cirka hälften av de deltagande forskarna finansierar sin forskning med medel från MSB.

Konferensen

Konferensen öppnades av prof. Ragnar Andersson från Karlstad Universitet, ordförande i svensk organisationskommitté för NoFS.

Mats Ingelström, verksamhetschef på MSB Revinge välkomnade deltagarna.

Fem keynote speakers fyllde en del av förmiddagar och 8 olika sessioner löpte parallellt under dessa inspirerande dagar. Robert Ekman, enheten för lärande av olyckor och kriser, MSB, var huvudansvarig för programmet tillsammans med Ann-Louise Johansson, MSB Revinge. Programmet kan man se på:

https://www.msb.se/Upload/konferenser/NOFS_2011_program.pdf

UL's avdelningschef Pertti Nordman inledde med en översikt av MSB och forskningen.

Sessionerna omfattade områden som barnsäkerhet, arbetsmiljö, lärande för säkerhet, patientsäkerhet, äldre säkerhet, räddningstjänst/krishantering, nationell, regional och lokal samverkan samt samhällsplanering/transportsäkerhet.

Lite korta reflektioner om intressanta föreläsningar och sessioner som vi deltog i:

Prof Ulf Björnstig från enheten för kirurgi på Umeå universitet samt direktör för Socialstyrelsens kunskapscentrum i katastrofmedicin redogjorde för forskningen inom trafik/fordonssäkerhet och katastrofmedicin med inriktning på transportrelaterade katastrofer. Säkerhetsåtgärder på vägarna i Sverige samt Riksdagen "nollvision" från 1997 verkar ha gett resultat: dödstal i trafiken är i dag i Sverige på samma låga nivå som på 1930-talet. Björnstig talade också om de stora flygkatastrofer och påpekade att man bör koncentrera sig på de aspekterna som förorsakade att i vissa fall fanns det överlevande, även om i begränsat antal (t ex 43 av 583 eller 4 av 524). De överlevande från flygkatastrofer anser Björnstig vara viktigt för MSB's framtida uppdrag.

Doc Maria Kraft från avdelningen för Trafik och Miljö på Folksam tog upp viktig aspekt inom trafiksäkerhet: hur kan man använda bench-marking baserat på forskningsresultat för att stimulera säkrare bilar på marknaden. Vissa skyddssystem visar sig viktigare än andra, t ex effektiva whiplashskydd, antisladdskydd, bältespåminnare, krockkudde. Bältespåminnare samt antisladd är de mest effektiva åtgärderna, där båda kommer att vara som lagkrav från 2012 inom EU.

Prof. Roland Akselsson från Lunds Tekniska Högskola och LUCRAM (Lunds universitets centrum för riskanalys och management) analyserade i sitt föredrag en organisations säkerhetsförmåga utifrån olika säkerhetskulturer (säkerhetsintelligens) i olika branscher – flyg, sjöfart, vårdsektor, m.m. Enligt honom är säkerhetskultur en lärande kultur, men också flexibel och rättvis kultur.

I komplexa system/organisationer med större mångfald, bättre utbildning och god rekrytering är också beredskapen att minska effekterna av olyckor och kriser större.

På sessionen om barnsäkerhet utmärktes Jan Schyllanders (MSB) och Diana Stark Ekmans (Karlstad Universitet) diskussion "De odödliga" om riskfaktorer/skador samt dödsorsaker hos ungdomar och yngre vuxna i åldrarna 15-24 i Sverige. Unga svenskar idag är inte kroniska alkoholkonsumenter, utan snarare överskrider hälsosamma nivåer under episodiska festdrickandet; självsador hos mest flickor ökar dock dramatiskt.

Marie Lundqvist från MSB diskuterade problem med skolor med en ökad risk för anlagd brand i Sverige: kommunala skolor i storstäder löper dubbelt så stor risk än privata skolor och skolor på mindre orter.

Johan Sanne från Linköpings universitet tog upp patientsäkerheten på 10 olika sjukhus i EU under sessionen patientsäkerhet (Norge, Sverige, Portugal, UK och Holland). Hans slutsats var att oberoende av centraliserad eller decentraliserad kontrollform (bottom-up eller top-down) är det nätverkandet inom kliniker som bygger större patientsäkerhet.

Johan Bergström från Lunds Universitets Centrum för Riskhantering och Analys tog upp lärande samt kognitiva modeller för förståelse för komplexiteten, t ex inom förlossningen, då inte bara barnmorskor och obstetrikern men även pediatriker och andra medicinare samverkar (förlossningskomplexitet). Betydelsen av interprofessionella kurser där alla inklusive läkare och undersköterskor är facilitatorer betonades.

Skadeförebyggande åtgärder bland äldre i Norge (Trygge eldre) i 16 norska kommuner diskuterades också i denna session: lokala nätverk, hembesöken, sandströare (norsk uppfinning) för individuellt bruk är några av de lokala förebyggande insatserna i syfte att öka de äldres säkerhet i Norge. En viktig aspekt är efterfrågan av tätare samarbete med andra nordiska länder, Sverige och Danmark.

Johanna Gustavsson från Karlstad Universitet menade att mjuka golv kan bli äldreboendets airbag och är mycket bättre än "mjuka höftbyxor" som utan några bra resultat lanserade på vissa äldreboenden i Sverige. Mjuka, energiabsorberande och självlysande golv ökade livskvalitet hos de boende.

Sessionen räddningstjänst/krishantering behandlade sådana ämnen som kommandostruktur vid hantering av olyckor och kriser samt etik, ansvar och fördelningsfrågor. Teknik Dr Christian Uhr från MSB Revinge och Lunds Tekniska Högskola analyserade ledningsforskning och undrade varför många fortfarande vill lösa olika ledningsproblem genom att tillsätta en högre chef. Ett mera komplext och bottom-up system är också ett modernt synsätt på organisationen.

Misse Wester från Kungl. Tekniska Högskolans avdelning för filosofi tog upp etiska aspekter i samband med diskussioner om värderingar och resurstilldelningen. Studie i enkätform gällde erfarenhet av brand, attityder till fördelningsfrågor och etiska frågeställningar. De etiska dilemman de svarande tog ställning till visar att man tillämpar fördelningsprinciper där vissa grupper i större utsträckning förtjänar räddningstjänstens resurser. De svarande föredrog t ex att rädda ett större antal personer när man måste välja mellan två grupper snarare än dra lott och låta slumpen avgöra.

I sessionen *lärande för säkerhet* behandlade Sverre Røed-Larsen den katastrofala bristen på lärande från katastrofer och storolyckor. Han delade in dessa i smygande och snabba förlopp och vilka konsekvenserna blir, till exempel den aktuella katastrofen i Japan och klimatförändringarna. Trots riskanalyser och annat förebyggande arbete används inte dessa i tillräcklig utsträckning. Hotbilden är dystur konstaterar han: många katastrofer och storolyckor med stora förluster kommer att äga rum igen. Underlaget för forskningen hämtas från både Norge och globalt. Fallstudier har ett både

historiskt och framåtblickande perspektiv. Förutsättningar för erfarenhetsåterföring kommer att diskuteras utifrån begreppet lärande organisation.

Allmänna reflektioner från UL ANA (Bozena Werbart och Ing-Marie Persson):

Nordisk säkerhetsforskning har utvecklats från en enkel konferens i Finland, 1979: "Forskning om olycksfall och deras bekämpning" till vartannat år återkommande stora konferenser i olika nordiska orter kring säkerhetsfrågor i en global bemärkelse – etik och värderingar, samhällsutveckling och social oro, tolerans, makt, ledningsfrågor och ekonomi.

Tillsyn och förebyggande har även blivit mer aktuella frågor vid diskussioner kring säkerhetsforskningen. Utvecklingen av vissa forskningsområden har kommit olika långt i olika nordiska länder. Forskning kring äldresäkerhet samt framför allt konkreta förebyggande åtgärder för äldre människor i Norge på lokal och regional nivå har, till exempel, kommit mycket längre än i andra nordiska länder.

Dialog kring samhällssäkerhet, säkerhetsarbete och riskhantering måste fortsätta och även omfatta de risker, förebyggande åtgärder och beredskap (både mental och fysisk) inför stora framtida samhällsutvecklingar.

Utvecklingsmöjligheter

Företeelsen NoFS är intressant och måste utvecklas, tycker de unga forskarna i nätverket. Vi håller med om detta.

Säkerhetsbegreppet behöver granskas. Vilken "säkerhet" diskuterades under konferensen? Hur kommer det sig att ingen från Försvarshögskolan, Crismart eller FOI deltog?

"Säkerhet på tvärs" handlade mycket om samverkan, men ingenting om resultat från forskning om samverkan.

Konferensen handlade mycket om lärande, men inte en enda forskare i pedagogik medverkade. När lärande diskuteras är det en poäng att använda sig av erfarenheter från pedagogisk forskning.

På nästa NoFS konferens hoppas vi att MSB tar chansen att ta nya strategiska initiativ för att utveckla forskningsfältet kring samhällets och den enskildes säkerhet.